

М.Р. ЗАВАДА,

аспірант, Львівський державний університет внутрішніх справ

Комплексна система економічної безпеки автотранспортного підприємства: теоретичні аспекти

Процес забезпечення економічної безпеки автотранспортного підприємства характеризується рядом суттєвих відмінностей, що вимагає здійснення теоретичного дослідження для розроблення відповідного методичного забезпечення. Запропоновано визначення поняття «економічна безпека автотранспортного підприємства» та охарактеризовано його ключові сутнісні параметри. За результатами дослідження основних підходів до трактування поняття «система економічної безпеки підприємства» розроблено власну модель комплексної системи економічної безпеки автотранспортного підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, виклик, загроза, ризик, небезпека, система.

М.Р. ЗАВАДА,

аспірант, Львовский государственный университет внутренних дел

Комплексная система экономической безопасности автотранспортного предприятия: теоретические аспекты

Процесс обеспечения экономической безопасности автотранспортного предприятия характеризуется рядом существенных различий, которые требуют осуществления теоретического исследования для разработки соответствующего методического обеспечения. Предложено определение понятия «экономическая безопасность автотранспортного предприятия» и охарактеризованы его ключевые сущностные характеристики. По результатам исследования основных подходов к трактовке понятия «система экономической безопасности предприятия» разработана собственная модель комплексной системы экономической безопасности автотранспортного предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, вызов, угроза, риск, опасность, система.

M. ZAVADA,

Phd student

The complex system of economic security transport enterprise: theoretical aspects

The process of ensuring the economic security of transport enterprise is characterized by a number of significant differences and needs a theoretical study to develop appropriate methodologies. A definition of «economic security transport enterprise» and describes its key parameters essential. The study of the main approaches to the treatment of «system of economic security» developed its own model of the complex system of economic safety of motor business.

Keywords: economic security, challenge, danger, risk, danger system.

Постановка проблеми. Складні умови ведення господарської діяльності для вітчизняних підприємницьких структур, що зумовлені подальшими трансформаційними процесами в національній економіці та посилюються політичною, соціальною та військовою напруженістю, актуалізують важливість вирішення проблеми гарантування економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання [1].

Автотранспортні підприємства характеризуються рядом специфічних параметрів, які певним чином впливають на процес гарантування їх економічної безпеки, відтак застосування

уже накопиченого досвіду є ускладненим. Відтак обґрунтування теоретичних засад формування комплексної системи економічної безпеки автотранспортних підприємств є важливим кроком для забезпечення безпечних умов їх сталого розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій. Розробці питань щодо підтримки достатнього рівня економічної безпеки підприємства багато уваги приділяють вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Л. Абалкін, В. Абрамов, О. Ареф'єва, В. Андрійчук, О. Білорус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, З. Варналій, О. Власюк, В. Воротін, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Горбулін, А. Гордєєв, В. Духов,

М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, В. Мунтіян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Я. Пушак, Н. Реверчук, О. Терещенко, В. Франчук, О. Черняк, М. Швець, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Шликов, О. Шляйфер, В. Ярочкін та інші.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць провідних учених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі й практиці господарювання підприємств недостатньо досліджені важливі питання забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад формування комплексної системи економічної безпеки автотранспортного підприємства.

Виклад основного матеріалу. В нашому трактуванні, економічна безпека автотранспортного підприємства повинна визначатися як стан, за якого формуються умови для забезпечення стійкості системи, як основу для сталого розвитку, з можливістю досягнення пріоритетних інтересів із здатністю адаптуватися до впливу зовнішнього й зміни внутрішнього середовища та спроможністю протидіяти викликам, загрозам й

ризикам для раціонального використання наявних ресурсів. В цьому контексті вважаємо за доцільне виділити кілька ключових аспектів забезпечення економічної безпеки автотранспортних підприємств (рис. 1).

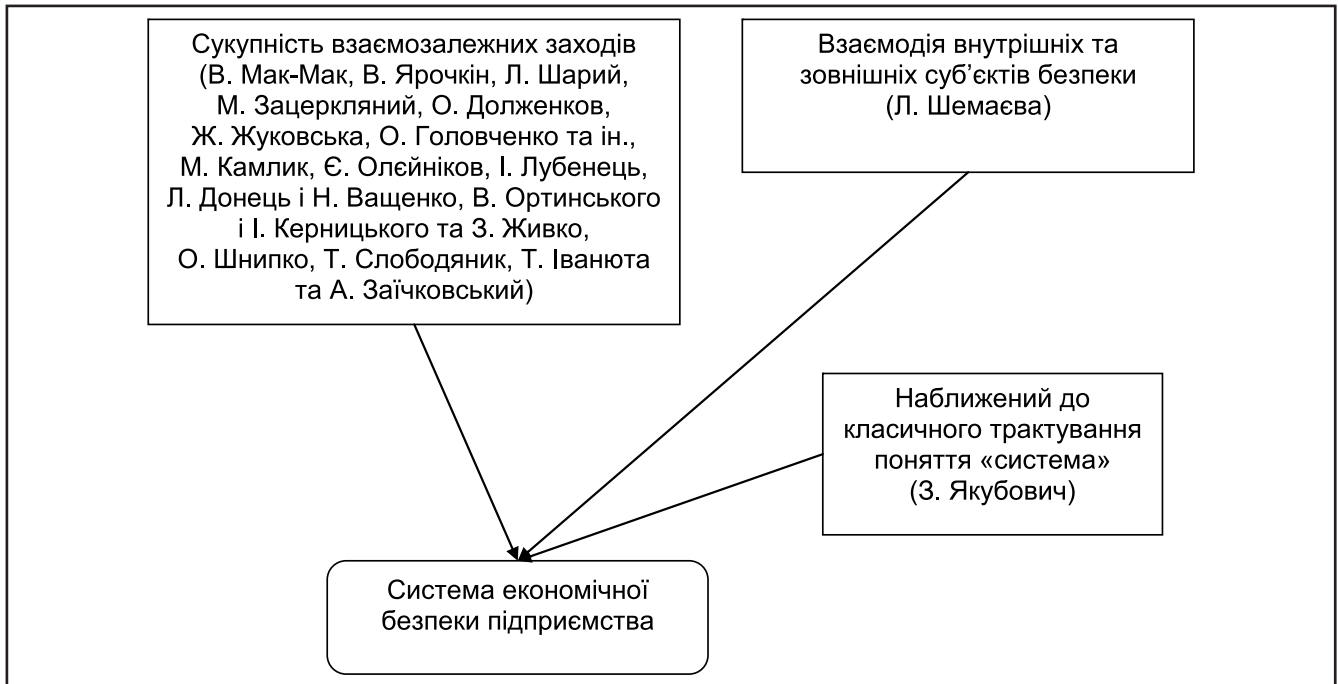
У відповідності до визначених параметрів, економічна безпека автотранспортного підприємства трактується нами як динамічна система, тобто така, що повинна максимально пристосовуватися як до потреб суб'єкта господарювання, так і зміни зовнішнього середовища функціонування.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що саме системний підхід повинен лежати в основі проектування та удосконалення системи економічної безпеки кожного підприємства, зокрема і автотранспортного. Відповідно до цього, пропонуємо розглянути суть поняття «система економічної безпеки підприємства». Більшість із відомих визначень цього поняття є доволі схожими за змістом (рис. 2), але нам вдалося виділити три ключові підходи, які в подальшому будуть використані для розроблення власної моделі.

Перший підхід визначено на основі опрацювання публікації З. Якубович, в трактуванні якої під системою економічної безпеки підприємства

Рисунок 1. Сутнісні параметри поняття «економічна безпека автотранспортного підприємства», розробка автора

Рисунок 2. Підходи до трактування поняття «система економічної безпеки підприємства», сформовано автором

доцільно розуміти підсистему відкритої складної системи – підприємства, в складі якої потрібно виділити наступні основні елементи: вхід системи, суб'єкти системи, мету, цілі, завдання, принципи та інструменти [4]. Таке визначення максимально наближене до класичного трактування поняття «система».

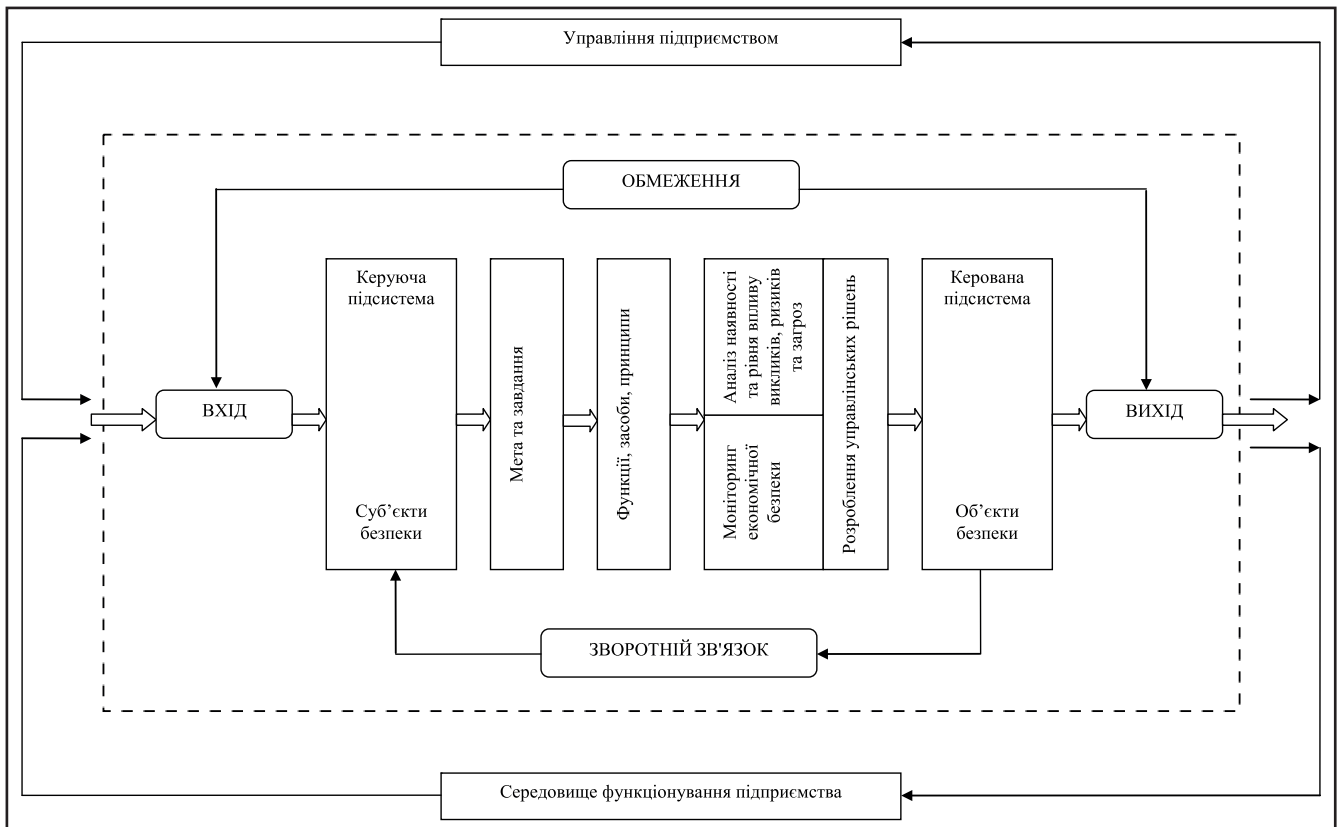
Другий підхід визначає систему економічної безпеки підприємства як певну сукупність взаємозалежних заходів. Такої точки зору дотримуються: В. Мак–Мак, В. Ярочкін, Л. Шарий, М. Зацеркляний, О. Долженков, Ж. Жуковська, О. Головченко та ін., М. Камлик, Є. Олейніков, І. Лубенець, Л. Донець і Н. Ващенко, В. Ортинського і І. Керницького та З. Живко, О. Шнипко, Т. Слободяник, Т. Іванюта та А. Заїчковський. Оскільки усі визначення перелічених науковців певним чином схожі, вважаємо за доцільно процитувати одне з них – «система безпеки – сукупність взаємозалежних заходів організаційно–правового характеру, здійснюваних з метою захисту підприємницької діяльності від реальних чи потенційних дій фізичних чи юридичних осіб, що можуть призвести до суттєвих економічних втрат [2, с. 44].

Третій підхід, автором якого є Л. Шемаєва, відрізняється від другого тим, що складовими системи є не лише внутрішні суб'єкти безпеки, але й зовнішні, тобто «...система економічної безпеки підприємства – це організована сукупність

взаємопов'язаних елементів зовнішньої та внутрішньої безпеки суб'єктів господарювання, таких як: спеціальні органи та служби, об'єкти, наукові підходи, нормативно–правова база, політика, стратегія, концепція, принципи, функції, завдання, методи та засоби, що спрямовані на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів суб'єкта господарювання, а також захист цих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [3]. З таким підходом можна погодитися, зокрема беручи до уваги хоча б процес забезпечення економічної безпеки на середніх та малих автотранспортних підприємствах, коли укладання угоди із державною службою охорони та/або приватними охоронними фірмами дозволяє оптимізувати та більш ефективно використовувати ресурси для забезпечення безпеки бізнесу.

Кожен із розглянутих підходів стосовно суті та структури системи економічної безпеки підприємства заслуговує на увагу, оскільки є певним етапом в розвитку безпекознавства в нашій країні, та полягає не в копіюванні закордонного досвіду, а формуванні власного доробку, спираючись перш за все на специфіку господарської діяльності вітчизняних підприємств та реалій забезпечення безпеки бізнесу в Україні.

Попри це, вважаємо за доцільне запропонувати власний варіант, якому притаманні наступні особливості та відмінності від існуючих (рис. 3):

Рис. 3. Комплексна система економічної безпеки автотранспортного підприємства, розробка автора

– за основу взято трактування поняття «система економічної безпеки» авторства З. Якубович [4], яке наближено до класичного трактування поняття «система», що нами розглянуто вище, тобто в розробленій системі виділені такі складові як «вхід», «вихід», «суб'єкти» і т.д.;

– на нашу думку, комплексна система економічної безпеки підприємства є: складовою системою управління підприємством; вона є відкритою системою; вплив середовища функціонування на виконання певних заходів, які визначені управлінням підприємства, є вагомим, відтак «вхід» повинне передбачати надходження в таку систему не лише певних ресурсів, але й вплив та зміну «управління підприємства» та «середовище функціонування підприємства»;

– «вихід», аналогічно до елемента «вхід», передбачає зв'язок із «управління підприємства» та «середовище функціонування підприємства», оскільки: суб'єкти безпеки, окрім реалізації певної сукупності заходів, формують інформаційний базис для прийняття управлінських рішень менеджерами різних рівнів управління; вважаємо хибним твердження про виключний вплив середовища функціонування на підприємство, коли, згідно по-

зицій діалектичної логіки, і суб'єкти безпеки своїми діями, в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, впливають на середовище, тобто конкурентів, споживачів, посередників і т.д.;

– в комплексній системі економічної безпеки автотранспортного підприємства виділено керуючу підсистему, тобто суб'єкти безпеки, та керовану – об'єкти безпеки. Між ними встановлений «керуючий вплив» та «зворотній зв'язок», окрім цього визначено і позицію про наявність обмежень, які характерні для існування будь-якої соціально-економічної системи;

– специфікою комплексної системи економічної безпеки підприємства є необхідність виділення в процесі таких елементів як «моніторинг економічної безпеки» та «аналіз наявності та впливу викликів, ризиків та загроз», які формують інформаційний базис для розроблення варіантів управлінських рішень щодо забезпечення необхідного для існування та сталого розвитку рівня безпеки підприємства;

– тривалість процесу може бути відмінною, але можна стверджувати, що чим коротший цикл «керуючого впливу», тим ефективнішим є вплив керуючої підсистеми на керовану;

– комплексна система економічної безпеки підприємства повинна бути гнучкою, тобто здатною швидко адаптуватися до зміни умов функціонування підприємства через використання адекватних до ситуації прийомів та методів та заходів (виробничого, соціального, організаційного та правового характеру) управління.

Висновки

Підводячи підсумки можна констатувати, що попри доволі короткий термін активного етапу розвитку безпекознавства в Україні, сьогодні уже накопичено достатній науковий доробок та практичний досвід для формування методичних засад побудови/удосконалення комплексної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання різних видів діяльності.

В складних умовах ведення господарської діяльності саме формування комплексної системи економічної безпеки автотранспортного підприємства уможливорює попередження, уникнення та нейтралізацію негативного впливу більшості зовнішніх та внутрішніх загроз, що сприяє зростанню ефективності, досягненню інтересів та забезпеченню безпечних умов сталого розвитку.

Сформульоване визначення та обґрунтовані теоретичні позиції формування комплексної

системи економічної безпеки автотранспортного підприємства враховують специфіку функціонування суб'єктів господарювання цього виду економічної діяльності та можуть бути в подальшому використанні для розроблення організаційно-економічної механізми управління системою економічної безпеки автотранспортного підприємства.

Список використаних джерел

1. Антикризисні технології в управлінні економічною безпекою підприємства : моногр. / М. М. Караїм, В. В. Мартинів, А. М. Штангрет та ін. ; за заг. ред. А. М. Штангрета. – Укр. акад. друкарства, 2016. – 250 с.
2. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : [монографія] / [Долженков О.Ф., Жуковська Ж.О., Головченко О.М. та ін.] ; за ред. О. Ф. Долженкова. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 208 с.
3. Шемаєва Л. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. ек. наук : спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності» / Л. Шемаєва. – Київ, 2010. – 39 с.
4. Якубович З. Формування системи економічної безпеки машинобудівного підприємства / З. Якубович // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 1. – С. 81–86.